

TAPANI KILPELÄINEN & JOUNI AVELIN

Naurettavaa menoa

Stéphane Legrand nosti *Le Mondessa* 16.10. esille munkista ja toisinajattelevasta psykoanalyytikosta hypnoterapeutiksi kuontuneen François Roustangin, jonka tuore teos *Le secret de Socrate pour changer la vie* (Odile Jacob, 2009) yrittää kahmaista elämänhallinnan naistenlehtien ja itsepuoppaiden kourista takaisin reflektiivisen ajattelun piiriin. Psykoanalyysi hävitti aikoinaan Roustangin kristillisen uskon, ja hän lähti katolisen kirkon piiristä ovet paukkuen, mutta sittemmin hän hermostui myös kriittikömmään Lacanin palvontaan ja ryhtyi kehittämään omia, suggestioon perustuvia terapiamuotoja.

Hypnoosin piiriin Roustangin johdatti Hegelin kirjoitus, jossa tämä käsitteli animaalista magnetismia, Franz Mesmerin 1700-luvulla teoretisoimaa elollisten olentojen ominaisuutta. Roustang pyrkii hypnoosin avulla tuottamaan potilaalle tunnun kieltä ja ymmärrystä edeltävästä eläimellisestä olemisesta. Sen myötä ihminen pääsee hänen mukaansa eroon yksilöllisyydestään ja päämääristään ja tyytyy olemaan. Freudilainen psykoanalyysi sen sijaan vain pahentaa asioita pyrkiessään paljastamaan vaivojen syyt, sillä Roustang ajattelee, ettei syiden ymmärtämisestä ole potilaalle mitään iloa, koska se sinänsä ei saa heitä muuttamaan koko elämänsä katsomustaan.

Tämän vuoksi Roustang pyrkii naurattamaan potilaitaan. Hänen mukaansa nauru estää ihmisiä jumittumasta kärsimyksensä ja pitämästä sitä omimpana itsenään. Hekotuttavien terapiaistuntojen tarkoituksena on saada potilas ottamaan välimatkaa itseensä ja hoksaamaan siten oma koomisuutensa. Terapia ei voi perustua mihinkään teoriaan, koska silloin terapeutti väistämättä päätyy muovailuvahaillemaan potilasta mielivaltaisiin teoreettisiin mal-

leihinsa sopivaksi. Siksi Roustang käyttää Sokratesta esimerkkinä opettajasta, joka ei tiedä mitään.

Sokrates-kirjassaan Roustang antaa ymmärtää, ettei länsimaista filosofiaa keksinyt Sokrates vaan Platon: Sokrates pyrki ainoastaan häiritsemään kaikkia mahdollisia uskomuksia, ei kehittämään filosofisia oppeja.

Avantgardistista arkkitehtuurin suojelua

Zürich-teema sai Barbara Mahlmann-Bauerin esittelemään 1700-luvun sveitsiläisestetiikkoja *Der Deutschenterricht* -lehden lokakuun numerossa (4/2009). Johann Jacob Breiteringer pyrki valjastamaan runollisen mielikuvituksen Christian Wolffin psykologian jalanjäljissä, ja Johann Jacob Bodmer puolestaan innostui keskiajan kulttuurin monimuotoisesta tummasävyisyydestä selvästi ennen romantikkoja. Lisäksi Bodmer ujutti näytelmiinsä ja koulukirjoihin esimerkiksi Locken, Montesquieun ja Rousseauin ajatuksia ja pyrki vastustamaan ranskalaista uusklassismia. Mahlmann-Bauerin mukaan Bodmerin ja Breiteringerin uudistukselliset linjaukset ohjasivatkin Zürichin johtomiesten toimintaa kauan esteettien kuoleman jälkeen.

Miesten sivistävä eli sievistävä vaikutus näkyikin ennen kaikkea koulutuspolitiikassa. Breiteringer kehitti ajanmukaisen opetusohjelman, jossa esimerkiksi maantiede, kotiseudun tuntemus, nykykielet ja maun kehittäminen asetettiin klassisten kielten ja teologian edelle. Estetiikassaan Breiteringer puolestaan pyrki alistamaan mielikuvituksen jonkinsorttisen logiikan alaisuuteen, mutta esteettinen arvostelma ei perustu hänen mukaansa teoksen ja todellisuuden yhteensopivuuteen, vaan loogisesti rakennetun taideteoksen kykyyn räjäyttää kokijansa todellisuuskäsitys.

Bodmerin ja Breiteringerin mittansa tietävä estetiikka ulottui arkkitehtuurista puhetaitoon. Tulipalon runneltua Zürichin Grossmünsterkirkkoa vuonna 1763 Breiteringer oli varma, etteivät 1700-luvun rakennusmiehet koskaan pystyisi pykkäämään keskiajan mestarien kirkon veroista rakennusta. Hän kehotti suojelemaan kirkkoa. Mahlmann-Bauerin mukaan Bodmerin ja Breiteringerin oma omituisuus oli siinä, että teologin koulutuksestaan ja Zürichin vanhojen kulttuurimistomerkkien ihailustaan huolimatta miehet ottivat käyttöön modernin julkisuuden konstiston ja oman aikakautensa avantgardistiset ajatukset. Silti mietinnän läpäisi vahva logiikka: myös puhujan tai saarnamiehen oli valittava otolliset sanat yleisönsä vakuuttamiseksi mitan, symmetrian ja oikeiden mittasuhteiden avulla.

Taiteellisen realismin dilemma

*London Review of Books*issa (No 21, 5.11.2009) Julian Barnes esittelee Guy de Maupassantin uudet englanninnokset *Afloat* ja *Alien Hearts* (NYRB Classics, 2008 & 2009), mutta soljahtaa yksin teoin anekdootalisille ja elämäkerrallisille vesille, lukijan onneksi.

Maupassant oli sosiaalisesti ja seksuaalisesti aktiivinen sekä fyysisestikin nykystandardeja vastaavassa kunnossa: eräänkin kerran aloitteleva kirjailija souti 50 kilometrin matkan Émile Zolan talolle. Maupassant ikävystyi helposti ja valitteli oppi-isälleen Gustave Flaubertille, että ”naisten naiskentelu on yhtä yksitoikkoista kuin miehisen nokkeluuden kuunteleminen. Sanomalehtien uutiset ovat aina samoja, paheet tyhjänpäiväisiä eikä lauseen laatimisessakaan ole riittävästi eri tapoja.”

Flaubert moitti kirjeissään Maupassantia ylenpalttisuudesta sekä huorien että soutamisen alalla. Runouden rinnalla kaikki muu on turhaa, liikunta pelkkää lääkäreiden

otteita ajasta

hössötystä ja samoista uutisista valittaminen realistien vakiokikka. Kaikki moinen johtaa vain melankoliaan, joka on paheiden pahe.

Flaubertin arvailut Maupassantin joutilaisuudesta (josta valittelu kielivät) osuivat jokseenkin täydellisesti harhaan. Rasvapallo (*Boule de Suif*, 1880) esitteli Maupassantin pitkän novellin kehittäjänä ja sittemmin mestarina, joka ei suinkaan laiskotellut: kymmenessä vuodessa hän julkaisi 300 novellia, kuusi romaania ja kolme matkakirjaa. Lisäksi liikunnan vältteleminen oli kuppaa sairastavalle (ja siihen pian menehtyvälle) novelistille jokseenkin kohtalokas vinkki.

Menestyksen ja vaurastumisen myötä Maupassantin itsevarmuus kasvoi melkoisiin mittoihin: ystävilleen hän korosti, ettei päätenyt kirjailijaksi kutsumuksen vuoksi vaan puhtaasti päättelyn voimin. Kirjai-

lijan työ merkitsi hänelle vapautta muista ihmisistä, suhteellisesta köyhyydestä ja virkamiehen ilottomasta työstä. Hän kehuskelikin mieluusti olevansa *marchand de prose* eli myyvänsä kirjallisuuttaan aina korkeinta tarjousta vastaan. Tässä hän erosi jyrkästi Flaubertista, joka halusi pysyä kaukana rahasta ja kammosi rahasta kirjoittamista.

Silti oppi-isän ja oppilaan luonteenpiirteisä oli enemmän yhtäläisyyksiä: molemmat arvostivat yksityisyyttä ja suhtautuivat epäluuloisesti sekä avioliittoon että tunnesitoutumuksiin. Samoin heitä yhdistivät pessimismi, melankolia ja vastenmielisyys sekä ihmisten typeryyttä että lopulta itse elämäkin kohtaan.

Barnes toteaa, että Flaubertille yksityiselämän yksityiskohtien julkinen raportointi oli porvarillista heikkoutta, johon Maupassant puo-

lestaan lipsui helpommin. *Afloat* (Sur l'eau, 1888), tarua ja totta sekoittava kirjanen eräästä merimatkasta, tarjoaakin naturalistisen tyylinsä suojista inhorealisticista kuvauksia, joiden sävy ilahduttanee monia. Ihmiset ovat ”kaksijalkaisia hyttysiä”, typeriä, rumia ja valkosipulilta haisevia keskinkertaisuuksia. Ystävyys johtaa vain omistamisen himoon ja ikuiseen toistoon perustuva luonto ja elämä herättävät syvää inhoa, joka huipentuu matkakirjassa kirkkovihkiäisten rituaalien seuraamiseen.

Tuloksena oli tyyllinen kriisi, sillä jos ihmiset ovat keskinkertaisia ja muuttumattomia, miksi heitä pitäisi kuvata taiteessa? Tällöinhän taiteestakin tulee pelkkää toistoa. Flaubertin ratkaisu tähän dilemmaan tunnetaan: hän inhosi myös realismia.